

ЕКСПЕРТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА МАЛОЦІННИХ ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ

Питання, пов'язані із основними засобами та малоцінними швидкозношуваними предметами досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчених-економісти як М. І. Бондар, В. П. Глубенко, Л. В. Городянська, З.-М. В. Задорожний, А. М. Колосюк, с. В. Мочерний, Н. І. Самбурська, В. В. Скорбагатова, В. В. Сопко, М. Г. Чумаченко тощо. Однак у зв'язку з масштабністю і багатовекторністю цього поняття, взаємозв'язком основних засобів та МШП з багатьма економічними явищами і процесами, що відбуваються в підприємствах, продовжується наукова дискусія щодо теоретичного трактування основних засобів та малоцінних швидкозношуваних предметів, зокрема і основ їх експертного дослідження.

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). У бухгалтерському обліку виокремлюються такі групи основних засобів: земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель; будинки, споруди та, передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі); робоча і продуктивна худоба; багаторічні насадження; інші основні засоби [6].

Податковий кодекс визначає 16 груп основних засобів та інших необоротних активів: група 1 – земельні ділянки; група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом; група 3 – будівлі, споруди, передавальні пристрої; група 4 – машини та обладнання; група 5 – транспортні засоби; група 6 – інструменти, прилад, інвентар (меблі); група 7 – тварини; група 8 – багаторічні насадження; група 9 – інші основні засоби; група 10 – бібліотечні фонди; група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи; група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди; група 13 – природні ресурси; група

14 – інвентарна тара; група 15 – предмети прокату; група 16 – довгострокові біологічні активи [5].

Для обліку основних засобів призначено активний рахунок 10 «Основні засоби», із застосуванням субрахунків: 101 – ведеться облік земельних ділянок;

102 – ведеться облік капітальних вкладень у поліпшення земель (меліоративні, осушувальні та інші роботи); 103 – ведеться облік наявності та руху будинків, споруд, їх структурних компонентів та передавальних пристроїв, а також житлових будівель; 104, 105, 106, 107, 108 – ведеться облік відповідно машин та обладнання, транспортних засобів, інструментів, приладів та інвентарю, робочої і продуктивної худоби, багаторічних насаджень; 109 – ведеться облік ОЗ, які не включені до інших субрахунків рахунка 10 «Основні засоби»[2].

За дебетом рахунку 10 відображаються придбані (отримані) та виготовлені основні засоби, за кредитом – їх списання на рахунки обліку витрат.

У визначенні МШП, наведеному в П(С)БО 9, відсутній вартісний критерій і немає посилання ні на який перелік предметів, а передбачається лише один критерій при віднесенні предметів праці до складу МШП, а саме: предмети повинні використовуватися протягом не більш одного року [7]. Для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух малоцінних та швидкозношуваних предметів, що належать підприємству та знаходяться у складі запасів призначено рахунок 221 “Малоцінні та швидкозношувані предмети”. За дебетом рахунку 221 відображаються за первісною вартістю придбані (отримані) або виготовлені малоцінні та швидкозношувані предмети, за кредитом - за обліковою вартістю відпуск малоцінних та швидкозношуваних предметів в експлуатацію із списанням на рахунки обліку витрат, а також списання нестач і втрат від псування таких предметів. До первісної вартості МШП включаються всі витрати, що виникли у зв'язку з їх придбанням підприємством [4; 2].

Основними завданнями, які розв'язує експертне дослідження стану і операцій з основними засобами та МШП, є: дослідження правильності документального оформлення операцій з надходження, переміщення та використання основних засобів та МШП; установлення відповідності відображення в бухгалтерському обліку операцій з основними засобами та МШП вимогам чинних нормативних актів з бухгалтерського обліку та звітності; виявлення

фактів порушення чинного законодавства щодо правомірності та обґрунтованості управлінських рішень відповідальних працівників підприємства в разі придбання, використання, реалізації і ліквідації окремих об'єктів основних засобів; встановлення посадової особи, яка відповідальна за здійснення та документальне оформлення незаконної господарської операції; перевірка правильності віднесення окремих об'єктів до складу основних засобів та МШП; перевірка правильності нарахування амортизації, своєчасність та повнота віднесення її до витрат підприємства; установа правильності визначення і списання збитків, що були здійснені внаслідок ліквідації неповною мірою амортизованих об'єктів; перевірка правильності ведення обліку операцій, пов'язаних з реалізацією непотрібного і зайвого обладнання; визначення впливу операцій з основними засобами на оподатковуваний прибуток.

Об'єктами експертного дослідження є будь-які господарські операції з основними засобами та МШП, які здійснювалися на підприємстві протягом певного періоду. Експерт досліджує отримані інвентаризаційні описи, порівнювальні відомості, акти інвентаризаційних комісій, письмові пояснення матеріально відповідальних осіб, протоколи, накази та інші документи. При цьому він перевіряє, чи був виконаний передбачений інструкцією порядок проведення інвентаризації, чи правильно оформлені інвентаризаційні матеріали, чи обґрунтовані результати зіставлення облікових та фактичних даних про залишки цінностей. Досліджуючи нестачі основних засобів та МШП, експерт-бухгалтер використовує первинні документи, матеріали інвентаризації, усі бухгалтерські записи, надані для розгляду, які звіряються з первинними документами про надходження, вибуття і рух основних засобів та МШП.

Таким чином, об'єктами експертного дослідження операцій з основними засобами та МШП є: реальність відображення у балансі; достовірність оцінки; надходження, вибуття та достовірність відображення їх в обліку; правильність нарахування та відображення в обліку амортизації та зносу; дооцінка, уцінка, правильність відображення її в обліку та фінансовій звітності; стан збереження основних засобів та МШП.

На початку експертного дослідження фахівець повинен установити правомірність віднесення окремих об'єктів до основних засобів та МШП. Основні засоби, які будуть визнані непридатними для використання протягом звітного періоду, мають бути списані на

витрати цього періоду за їхньою залишковою вартістю [1, с. 7]. Експерт мусить упевнитися в тому, що основні засоби, які за даними бухгалтерського обліку повністю зношені, не можуть принести в майбутньому економічної вигоди, переоцінені за їхньою залишковою вартістю і відображені у складі необоротних активів підприємства [3, с. 231]. Важливим завданням експерта-бухгалтера є також перевірка правильності формування первісної вартості основних засобів, що визначено в П(С)БО 7 [6].

Якщо підприємство придбаває основні засоби, які були в експлуатації, то, зараховуючи їх на баланс, потрібно відобразити і суму переданого зносу (продавець повинен указати її в акті приймання-передачі). У разі безкоштовного отримання основних засобів вони мають бути оцінені за ринковою, а не за залишковою вартістю. Експерт-бухгалтер також застосовує дані податкового обліку основних засобів та МШП. Це робиться насамперед для правильності визначення об'єктів оподаткування.

Під час дослідження матеріалів інвентаризації основних засобів експерт-бухгалтер повинен розглянути такі моменти: правильність віднесення до основних засобів та МШП матеріальних цінностей, що перебувають на балансі; точність визначення балансової вартості основних засобів та МШП на початок кожного звітного періоду; правильність списання МШП; правильність нарахування амортизації основних засобів тощо [8, с. 307].

Отже, методика експертного дослідження операцій з основними засобами та МШП полягає в перевірці та порівнянні балансових (звітних) даних про їх залишки з даними синтетичного та аналітичного обліку. При цьому бухгалтерські записи звіряються з первинними документами про надходження та вибуття основних засобів та МШП.

Література

1. Голубенко В. П. Кілька кроків до порядку в обліку запасів / В. П. Голубенко. – К.: «Знання», 2010. – С. 5–9.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

3. Колосок А. М. Проблемні питання обліку і списання матеріальних цінностей / А. М. Колосок // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 10. – С. 229–233.

4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>.

5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (в редакції від 10.09.2017 р., підстава 2146-19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 р. № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" від 14.12.1999 р. № 318. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

8. Скоробагатова В. В. Бухгалтерський облік та контроль немонетарних активів підприємства / В. В. Скоробагатова. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – 520 с.